

מורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א

ליל שבת קודש פרשת בהר תשע"ד

בשנים האחרונות החלו לייצר נורות שעקרונן פעולתן בנוי על הפקת אור שנקראת לז, והאור שמופק מנורות אלו איננו בנוי על הבערת חוט מהכת כפי שמצוי בנורות ליבון למיניהן, ולא על חימום או כילוי של חומר כל שהוא, אלא זו שיטה מסויימת בהעברת אנרגיה בחוט זה שגורמת לפליטת האור. ויש לעיין בעניין איסור הדלקת נורות כאלו בשבת וכגון הנצרך לחולה וכדומה, וכן העניין טלטולם בשבת מצד איסור מוקצה, וכן האם אפשר לצאת בהדלקתם מערב שבת ידי חובת הדלקת נר שבת, למי שאין האפשרות לקיים מצות הדלקת נר שבת בדרך אחרת.

האיסור בהדלקת נורות לז בשבת

א. הנה בכל נורה ליבון חשמלית יש לאסור את הדלקתה בשבת מחמת כמה טעמים: [א]. איסור דאורייתא דמבעיר את חוט הלהט. [ב]. איסור בונה ומכה בפטיש משום חיבור המעגלים החשמליים, ומשום העברת הזרם בחוטי החשמל. [ג]. איסור מוליד מדרבנן. וכאשר באים לדון על הדלקת נורה לז בשבת הרי שלדעת החזון איש יש בדבר חשש איסור דאורייתא משום בונה או מכה בפטיש ככל הדלקת של מנוע וכדומה, שהדבר אסור אף שאין בו גוף חימום לוחט. ולדעות שנקטו שהדלקת מנוע חשמלי אסורה מדרבנן גם בנורת לז זו יש לאסור את הדלקתה בשבת לכל הפחות מדרבנן.

איסור טלטול נורות לז בשבת

ב. ויש לברר האם מותר לטלטל נורה כזו שדולקת בשבת, והנה בעניין טלטול מנורה חשמלית בשבת, הארכנו בספר ארחות שבת, להביא את הנידון מהו המוקצה שבשלהבת והאם הסברות שנאמרו בביאור דין מוקצה זה שייכות בנורה חשמלית ובגופי חימום שבנויים ככלי ועומדים לשימוש האדם. והבאנו שם את דעות גדולי ההוראה בזמננו שנקטו למעשה שיש איסור טלטול בנורות להט וכן בנורות פלורסנט שאין בהם חוט להט. ואף שהבאנו שם שיש מקום לדון באיסור הטלטול, מ"מ ההוראה למעשה בנידונים אלו היתה לאיסור⁸. גם לרבות שהמעין בטעמי האיסור יראה שיש מקור לאסור טלטול בשבת בכל דבר שדרך בני אדם להיבדל ממנו ואין בזה נפק"מ אם החוט הוא חוט להט או דבר הדומה לו, ואף שהוא מתוקן ועומד לשימוש האדם.

מצות הדלקת נר שבת בנורות לז בשעת הדחק

ג. ובעניין הדלקת נורות שבת בנורות לז, יש לעיין האם שפיר מקיימים בזה את תקנת חכמים במצות הדלקת נר שבת, והאם אפשר לברך על הדלקתם.

והנה בנידון הדלקת נורות שבת בנורה להט מצינו שנקטו גדולי הפוסקים שכיון שיש בנורה חוט להט הבוער כאש, ממילא יש לו דין אש לכל דבר ומפורסמת הוראת הגר"ע זצ"ל שאפשר לברך על מנורת חשמל ברכת מאורי האש, וכן כתב בשו"ת אחיעזר ח"ד סי' ו'.

⁸ והנה יש לידע שבכל הני שאלות המתחדשות ובאות לעולם, ישנם סברות שעולות על שולחן מלכים ובמשך השנים מינה ומינה מתבררין שמעתתא, וכמו שאלת המצלמות הנמצאות בצדי רשות הרבים שבמשך השנים התגבשה יותר סברת ההיתר משום שאין הפעלת המצלמות מתייחסת לאדם העובר, ועוד כהנה וכהנה שאלות שהזמן גרמן. וגדולי ההוראה ברוחב דעתם לקרב ולרחק ולגדור, ובפרט בדור שהפירצה בו מרובה. ולכן אף אם יש עדויות על גדולים אשר בארץ שנהגו אחרת בעניין זה, מ"מ הוראת גדולי ההוראה בארץ ישראל היתה שאין לטלטל בשבת נורות חשמליות אף כאלו שאין בהם חוט להט, ויתכן שיש בזה טעמא מדינא כמ"ש שם בארחות שבת, או למיגדר מילתא.

בשם שו"ת בית יצחק יור"ד ח"א סי' ק"כ ויור"ד ח"ב סי' ל"א בהשמטה, שאפשר לברך על מנורת חשמל להדליק נר של שבת. [ולעניין נר חנוכה ס"ל שבעינין שמן זית מן המוכרח].

אלא שיש לעיין האם גם על נורה שאין בה אש אפשר לברך והיא בכלל תקנת חכמים במצות הדלקת נורות שבת, ושורש הנידון האם בעינין לצורך הדלקת נר שבת, נר שיש בו אש, וממילא בנורת פלורסנט שאין בה אש לא חשיב בכלל תקנת חכמים של הדלקת נר.

ומובא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שדן לומר שתקנת הדלקת נר שבת לא היתה להדליק בדוקא נר הבוער כאש, אלא המצוה להדליק אור [וכלשון הרמב"ם שיהיה נר דלוק] וכל שמדליק דבר שבלשון בני אדם נקרא אור הרי הוא בכלל תקנת הדלקת נר שבת, והיינו שאין המצוה בדוקא להדליק נר שבת אלא "אור לשבת" [אין בכלל זה להביא אבנים טובות ומרגליות שמאירות שדהן אינם קרויים בלשון בני אדם בכלל הדלקת אור, והם בכלל הבאת אור, וכמו שלא מהני להביא נר דולק מחדר לחדר אלא בעינין להדליק את הנר, ה"ע בעינין מעשה הנקרא בפי אינשי הדלקה, אף שבפועל אין כאן הבערה של אש], עיין בכל זה בספר שבות יצחק דיני הדלקת נר שבת.

ולפי הנ"ל הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שבשעת הדחק גדול כשאין לאדם אפשרות להדליק נר שבת וכגון אשה יולדת בבית חולים שאוסרים עליה להדליק נורות שבת, או בחדר במלון וכדומה, יכול בשעת הצורך להדליק גם נורת פלורסנט ואף לברך על הדלקה זו להדליק נר של שבת.

ולפי הנ"ל נראה שהוא הדין והוא הטעם שאפשר לדעתו להדליק נורות שבת בשעת הדחק בנורות לז הנ"ל.

והגר"ש אויערבאך זצ"ל דן שאף בנורת ליבון שבה יש גוף חימום לוחט – אף שמצד הנורה חשיב כנר מ"מ לדעתו אור חשמל שבא מגנרטור או חברת חשמל, אפשר שזה כמי שבשעת ההדלקה מדליק בלא שמן כשיעור כיון שסומך על זה שבכל רגע ורגע נוצר מחדש זרם שלא היה קודם, ולדעתו אם המדובר הוא בפנס שיש בו נורה לוחטת שפיר דמי, [עיין בספר שש"כ פרק מ"ג הערה כ"ב. ודבריו שם נאמרו רק על נורה לוחטת].

העולה מכל הנ"ל:

א. אין להדליק נורת לז בשבת או מדאורייתא מצד בונה או מכה בפטיש או עכ"פ מדרבנן מטעם מוליד.

ב. אין לטלטל בשבת מנורות לז ודינם ככל טלטול מנורה להט שהורו גדולי ההוראה לאסור את טלטולן בשבת.

ג. בשעת הדחק כאשר אין לו אפשרות להדליק נר שבת בנורות רגילות ולא בנורות חשמל שיש בהם גוף חימום לוחט, יכול לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל להדליק בנורות פלורסנט או בנורות לז ואף לברך על הדלקתם. [ועיין בדברי הגר"ש"א המובאים סוף אות ג'].
⁹